

מסורת המדרש

לג' ילקוט כ"ח רמז תר"ו. ד' צנח
נחמ"א ע"ה. מנחמ"א נחמ"א
ג' לה ידועלמי מניגה פרק ב' ה'ל'
א' כל הענין. קהלת רבה פרשה ו'
פסוק מ'. ילקוט קהלת רמז
תקע"ז. ועין מניגה ע"ו ע"ה
ונמוס' ד"ה שונו.

התחבטות

רוח מתעורר להתעורר את הנבר
הנלכד בצדוהו. והוא שיאמר
כאן. מי את רוח או אשה. כלומר
אם רוח זנונים יפסק רק למלאות
תאות בשרים, או אשה לבנין
העולם והשאלות. פנויה את זכו
סמאה את זכו הם פירושה של
השאלה רוח או אשה. וכמו
שמש"ס. והנה אשה סתורה מכל
הנשים שוכבת מרגלותיו. ואחר
השם "לילית" קנה לו משפט
אחרים בין שמות המזיקים ושדים
(ישעיה ל"ד י"ד). שוב השתמשו
בתאר גנותו בהמאמר דעירובין
הנזכר. באופן שהננות הזאת שבה
אל בית אמה, ע"י ערך גומלים
והבן היטב (התירושו). ג ועתה
בתי אף תיראי. ועתה כי
אמנם כי גואל אנכי בו. עין
בנמי נדרים ל"ח ע"ב אומר בפסוק
ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי
וגם יש גואל קרוב ממני. אם דכי
גואל כתבן ולא קריין וכן פירש
במגלת רות אם כתיב ולא קרי
כלומר משמע ספק ודאי יש גואל
קרוב ממני א"ר יהושע בן לוי
שלמון ואלימלך וטוב אחים היו כי
ורציל בכתוב ליני הלילה והיה
בבקר אם ינאלך טוב ינאל ואם לא
יחפץ לנאלך וגאלתך אנכי חי ה'
שכבי עד הבקר סוד שלמון
ואלימלך וטוב אחים היו. שלמון
אבי בועז סוד תורה שבכתב ה' עוז
לעמו יתן ה' יבדך את עמו בשלום
סוד שמא שלום הויה אלקים
התורה מכת הבניה בחי' שלמון.
וסוד אלימלך בחכמה. וסוד שם
הדעת. וסוד הכתוב נאמר על גלות
ישראל בארבע גלויות וגאלהו
התעוררה כמבואר בנח"ר רות ליני
הלילה השתא בגלותא ואנהיני
לבנך תמן באורייתא ובעובדין
סבין ואם יסחרין עלך עובדין סבין
למפרק לך פרוק ואם לאו וגאלתך
אנכי חי ה' שכבי עד הבקר עד
דייתא צפרא ונהירו דפורקא
עיי"ש בסוד תרין משיכין משיח
בן דוד נקרא גואל קרוב סמטרא
דימינא וגואל רחוק דא משיח בן
יוסף ומאן איהו יוסף דאקרי צדיק
דאי' איהו משיחא דאחי' ראשון
עיי"ש וכו' בתקונים תקונא
שתתאה ואע"ג דאין חבוש מתיר
עצמו מבית האסורים דאחי'
שכינתא אסירה בגלותא שכינתא
עלמא פירוק לה הו"ד אם ינאלך
טוב ינאל ואם לא יחפץ לנאלך
וגאלתך אנכי חי ה' שכבי עד
הבקר דאחי' מינא פשוטה לקבל
שבין ועיין בתקונא חד ועשרין.
וגאלתך אנכי דאחי' אמה עלאה
אנכי דיציאת מצרים חי ה' שכבי
עד הבקר דאחי' מינא דביה
תוקפא דאורייתא דכתב עמודא
דאמצעיתא ומשמאלא אתידיה

ב בן שמונים שנה היה. צ"ע מנין לו ועי' ב"ר פ' צ"ו
סי' ד' מש"ש. ולא נפקד. צ"ע מנין לו ואינו סובר מ"ש
לעיל פסוק ותלכנה שתייהן אבצן היה משיח את בנותיו
ותכן ויאמר הגואל לא אוכל לגאול פן אשחית נחלתי
גאל לך אתה את גאולתי ופירש
לקמן פסוק ויאמר בועז ביום
קנותך את השדה וגו' פן אשחית
נחלתי לית אנא מעריב זרעותי
וכ"ה ברש"י ואין אמר לבועז
גאל לך אתה אלא שלא היה לו
בנים עד עתה. בת ארבעים
שנה. לעיל פסוק ותאמר רות.
בחור מסכן. כמ"ש סוטה פרק ג'
במשנה ד' רוצה אשה בקב
ותפלות מט' קבין ופרשות.
ג טוב ואלימלך וטוב. בני
שלמון והוא מ"ש בועז לטוב
אשר לאחינו לאלימלך ומ"ש
טוב היינו ממ"ש והי' בבוקר
אם יגאלך טוב שהיה שמו טוב.
שלמון ואלימלך וטוב. שלמון
אבי בועז כמ"ש ושלמון הוליד
את בועז והוא מ"ש אם יש גואל
קרוב ממני כי טוב היה אחי
אלימלך ובוועז בן אחיו וכ"ה
ברש"י ברות לדעת רבנן אולי
סוברים שמ"ש גואל קרוב ממני
שהיה זקן יותר ממנו. ד ליני
הלי"ה. מיותר שדי במ"ש והיה
בבוקר ועוד הרי כל ב"א לנים
בלילה אלא שהיל"ל ליני פה
הלילה כמ"ש בלעם לשרי בלק
אלא לדיקוק זה שבלילה השניה
תלין עם איש. ר' מאיר. קה"ר

עדים יתן ה' את האשה. היטבת חסדך האחרון מן הראשון
וגו'. אמר ר' שמואל בר ר' יצחק האשה אוהבת בחור מסכן
מזקן עשיר.

ג [ג, יא"ב] ועתה בתי אל תיראי, ועתה פי אמנם פי גאל
אנכי וגם יש גאל קרוב ממני. ד' רבנן ור' יהושע בן לוי.
רבנן סבירין טוב ואלימלך ובעז אחים היו. ור' יהושע אמר
שלמון ואלימלך וטוב היו אחים. אתיבון ליה והא בתיב
אשר לאחינו לאלימלך. אמר להו אין אדם נמנע לקרא
לדודו אחיו.

ד [ג, יג] ליני הלילה. הלילה הזו את לנה פלא איש ואין את
לנה לילה אחרת פלא איש. והיה בבקר אם יגאלך טוב
יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגו'. י"ר מאיר הנה יתיב
ודריש בהדין מדרשא דטבריא, והנה אלישע רביה גזיז

וגו' נקטין. ב חסדך וגו' גר'. הכי נקטין מיד
נפקד שנאמר. הכי נקטין ולא נפקדה כיון שנשאת
למחלון וכיון שהתפלל בו. ופי' כל עוד שהיה נשואה
למחלון לא נפקדה א"פ שהיה צמ' ומכאן נספר אות אמת
שנשאת אחרות ל"ג ליה כלל. מן הראשון וגו' גר'.
אוהבת בו. דייק מדמכס היטב חסדך זה האחרון שנמנה

מתנות כהונה

זקן עשיר יותר ממה שלל הלכת אחר נחור יותר טוב לך
א"פ שהיה לך. ג ה"ג ור' יהושע בן לוי רבנן סבירין
וכו'. אחים היו. ומכל מקום היה טוב יותר קרוב לגאול כי הוא
הנכור. ה"ג שלמון ואלימלך וטוב היו בו. ד הלי"ה הזו
וכו'. דל"כ הלילה למה לי. לגאלך וגו' גר'. גזיז. עזר
כ"ה וכן נגזר ועזר.

כאילו מה שאה"כ והנה אשה שוכבת מרגלותיו הם
נאמרים אחר שאלת מי את והם דברי כותב המגילה
שכפי תשובתה שהשיבה אותו הנה אשה סתורה מכל
הנשים שוכבת מרגלותיו [אנ"ש] היפך והנה אשה
לקראתו שבמשלי ז' [משנת
דר"א]. שנאמר ויאמר בת מי
את. תיבת שנא' מיותר [א"א].
[להלן בתיב. שתבעתו בפה
מלא, שכבה עמי, אבל רות
אמרה בלשון נקיה ופרשת
כנפיך בו היא כוונתה לשם
שמים להקים שם המת]. [לאמר
שכבה עמי כבהמה כז"ל. [א"א]
וכן הוא בב"ר פ' מ"ו. אבל הכא
ופרשת כנפיך ע"א אמתך. ר"ל
כיון שראתה רות כל השאלות
הללו חששה אולי היה נותן
לב לבוא עליה מיד כי גבר
יצרו עליו ולא יכול לו. ע"כ
אמרה לו אנכי רות אמתך
כלומר אף שאני רות אמתך
וסרה אל משמעתך לא יעלה
על לבך רעה וזהו ופרשת
כנפיך לשון נשואין כלומר קח
אותי לאשה בנשואין [ועיין
באג"ש]. ב [ד] בועז היה בן
שמונים שנה ולא נפקד. ס"ל
דאבצן אינו בועז וריש לקיש
ס"ל דאבצן זה בועז שהיו לו ל'ו
בנים לכן הביא ראיה מפקידת
רות. ורבנן ג"כ ס"ל דאבצן אינו
בועז [יפ"ע]. בת ארבעים שנה
היתה. בעת הזאת כדאיתא
לעיל וכשהיתה אשת מחלון
היתה קודם ארבעים ומ"מ לא
נפקדה. ומכיון שהתפלל בו
ובאות אמת כתב שבנ"א ליכא
הני תיבות כיון שנשאת למחלון.
והדין עם הנ"א עכ"ל. [אוהבת
אשה בחור מסכן בו. ר"ל
כאשר ראה בועז כל כונתה
לגמול חסד עם נפש מחלון
המת אמר לה ברוכה את לה'
בתי והנה את עשית שני מיני
חסדים א' שנמנעת בתכריכיה
כדא"י לעיל. אמנם זה החסד
האחרון הוא עם נפשו כמה
שהנחת מלכת אחרי הבחורים
ובאת אצלי בשביל שאני גואל
וגאול נפש המת וא"כ הטבת
חסדך זה האחרון שעשית עם
מחלון מן החסד הראשון
שעשית עמו [אג"ש]. [האשה
אוהבת בו. בא להורות גודל

ברכה ארורים הרשעים, להלן

בתיב (בראשית לט יב) ותתפשהו בכבדו

לאמר שכבה עמי, אבל הכא

ופרשת כנפיך על אמתך.

ב [ג, י] ויאמר ברוכה את לה' בתי

היטבת חסדך וגו'. ר' יוחנן וריש

לקיש ורבנן. ר' יוחנן אמר

לעולם אל ימנע אדם עצמו

מלילה אצל זקן לברכו, בעז היה

בן שמונים שנה ולא נפקד, פיון

שהתפלל עליו אותה צדקת מיד

נפקד שנאמר (לעיל ב כ) ותאמר

נעמי ברוך הוא לה'. ריש לקיש

אמר רות בת ארבעים שנה היתה

ולא נפקדה פיון שנשאת למחלון,

וכיון שהתפלל עליה אותו צדיק

נפקדה, שנאמר ויאמר ברוכה את

לה' בתי. ורבנן אמרין שניהם לא

נפקדו אלא מפרכותיהן של

צדיקים, שנאמר (לקמן ד יא) ויאמרו

כל העם אשר בפשע והזקנים

עדים יתן ה' את האשה. היטבת חסדך האחרון מן הראשון

וגו'. אמר ר' שמואל בר ר' יצחק האשה אוהבת בחור מסכן

מזקן עשיר.

ג [ג, יא"ב] ועתה בתי אל תיראי, ועתה פי אמנם פי גאל

אנכי וגם יש גאל קרוב ממני. ד' רבנן ור' יהושע בן לוי.

רבנן סבירין טוב ואלימלך ובעז אחים היו. ור' יהושע אמר

שלמון ואלימלך וטוב היו אחים. אתיבון ליה והא בתיב

אשר לאחינו לאלימלך. אמר להו אין אדם נמנע לקרא

לדודו אחיו.

ד [ג, יג] ליני הלילה. הלילה הזו את לנה פלא איש ואין את

לנה לילה אחרת פלא איש. והיה בבקר אם יגאלך טוב

יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגו'. י"ר מאיר הנה יתיב

ודריש בהדין מדרשא דטבריא, והנה אלישע רביה גזיז

וגו' נקטין. ב חסדך וגו' גר'. הכי נקטין מיד

נפקד שנאמר. הכי נקטין ולא נפקדה כיון שנשאת

למחלון וכיון שהתפלל בו. ופי' כל עוד שהיה נשואה

למחלון לא נפקדה א"פ שהיה צמ' ומכאן נספר אות אמת

שנשאת אחרות ל"ג ליה כלל. מן הראשון וגו' גר'.
אוהבת בו. דייק מדמכס היטב חסדך זה האחרון שנמנה

מסורת המדרש

לז נערוך הניל הנסמא אלפא
זימן. פי' שאמרו שירים על סדר
האלף בית. לז חגיגה ט"ו ע"א.
ספרי עקב פסקה מ"מ. אבות דרבי
נמן פרק כ"ד וכו'. ילקוט איוב
רמו חקקט"ו.

ליקוטים

אורייתא דבעיף דאיהי נוק עיי"ש
עוד להלן היטב ונמצינו למדין
בסוד אור החכמה יסוד אבא
היוצא מיסוד אבא ומגיע עד יסוד
ז"א כנודע מכוונת תהלות לאל
עליון גואלם מלכא עלאה נפיק
לקבלא כמבואר קודם בהאר"י ז"ל
פרק כ"ט בשער הק"ש עיי"ש
באורך וז"ל מאמר הפסוק ודרש
הגמ' ועתה כי אמנם כי אם נאל
אנכי וגם יש נאל קרוב ממני סוד
ועתה מורה לתשובה כי אמנם
כ"י כנסת ישראל ברת כ"י כידוע
מרבנו אבנ"ם סוד אבנ"ם וכו'
תיבות כ"י יסוד ומלכות דתבונה
קשר של תפלין של ראש סוד
לאה ושל יד דתפלין סוד רחל
כנודע סודו ב"פ כ"י אמנם כ"י
אם גואל אנכי כתיב ולא קרי
כלומר משמע ספק ודאי יש גואל
קרוב ממני רצ"ל בחינת א"ם רומז
באמת לבניה כמעט כי אם לבניה
תקרא כמבואר סודו באר"י דף
רצ"א ובסוד אתי מפתחא דכליל
שית בקרמפא חרדא וסתים
פתחא דאבא כנודע מספרא
דצינונותא מוכן בסוד עלמא
דלעילא דכורא אסתים סודו
בלשון ודאי יש גואל קרוב ממני
דיקא ועתה כי אמנם כי אם גואל
אנכי וגם יש גואל קרוב ממני
אמנם בסוד המלכות נקראת אבא
תתאה כמבואר באר"י דף רצ"ו
מהאי נוקבא מתאחדן כל אינון
דלתתא מינה ינקין ובה תבין והיא
אתקריאת אם לכלה עיי"ש ז"ס
בגמ' הנ"ל ובפרש"י אם כתיב ולא
קרי כלומר משמע ספק רומז כל
זמן שלא נתבררו עולמות ב"ע
מכונה ספק ע"כ הקרי כי אמנם כי
נאל אנכי וגו' לשון ודאי ובה
האריכות מוכן דרש המדרש ליני
הלילה והיה בבקר הלילה הו"ו את
לנה בלא איש ואין את לנה לילה
אחרת בלא איש והיה בבקר כו'
סוד מוכן על הגלות של כנס'
כמבואר בזה בפסוק ויהי בחצי
הלילה ויחרד האיש וילפת והנה
אשה שוכבת מרגלותיו האיש דא
קב"ה דשאג ויהיב קלא על חרבן
דבי מקדשא הה"ד ה' ממרום
ישאג וממקו קדשו יתן קולו
וילפת כו' כדן איהו בעם ברקיעין
כולהו וכל חיילין כו' על נהרות
בבל וגו'. בגין והנה אשה שוכבת
מרגלותיו שכיבת לעפרא מהדקא
בין רגליו דא כנס' כו' והוא שאל
לה ויאמר מי את בגלותא ותאמר
אנכי רות אמתך מרוות בצערין
כו' על בני בגלותא עיי"ש סודו
באורך על דרך זה וכו' מפורש
בתקונא חד ועשרין סודו מוכן
במדרש הנזכר ליני הלילה הלילה
זו את לנה בלא איש כו' מבואר
היטב על גאולה עתידה במהרה
בימינו (פירוש מהר"א).

פסוק טוב אחרית דבר כה"ע. ואי"ן אמרין אלפנטרין.
צ"ל אלפבתין פי' פיוטים וחרוזין מסודרים ע"פ אלפא
ביתין וכן הביא המו"ע אלפא ביתין וכתב שכן הוא
ביונית. ומה את אמרת בלא יערבנה כצ"ל. א"ל ומה את
אמרת תובן א"ל לא יערבנה
זהב וזכוכית א"ל ומה אמרת
ביה ומה פתחת ביה כ"ה
בירושלמי חגיגה פרק ב'.

**בְּשׁוּקָא רְכִיב עַל סוּסִיָּא בְּשַׁבְּתָא,
אָמְרוּ לִר' מֵאִיר הָא אֱלִישֶׁע רַבָּךְ
אֲתִי גִזִּיז בְּשׁוּקָא. נִפְק לְגַבִּיָּה.**

**אָמַר לִיה בְּמָה הָוִיתָא עָסִיק. אָמַר לִיה (אִיב מִב יב) וְה' בְּרָךְ
אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר לִיה וְמָה אֲמַרְתָּ בֵּיה. אָמַר
לִיה בְּרָךְ שֶׁהִכְפִּיל לוֹ אֶת מָמוֹנוֹ. אָמַר לִיה עֲקִיבָא רַבָּךְ לֹא
הָיָה אוֹמֵר כֵּן. אֲלֹא וְה' בְּרָךְ אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ,
בְּזָכוֹת תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר
לִיה וְמָה אַתָּ אֲמַרְתָּ תוֹבָן. (קהלת ז ח) טוֹב אַחֲרִית דְּבָר
מֵרֵאשִׁיתוֹ. אָמַר לִיה וְמָה אַתָּ אֲמַרְתָּ בֵּיה. אָמַר לִיה יֵשׁ לָךְ
אָדָם שֶׁהוּא קוֹנֶה סְחוּרָה בְּנַעֲרוֹתָיו וְהוּא מַפְסִיד, וּבִזְקֻנּוֹתָיו
וְהוּא מְשַׁתְּפֵר בָּהּ. דְּבָר אַחֵר, טוֹב אַחֲרִית דְּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ.
יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים רָעִים בְּנַעֲרוֹתָיו, וּבִזְקֻנּוֹתָיו
עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים. דְּבָר אַחֵר, טוֹב אַחֲרִית דְּבָר
מֵרֵאשִׁיתוֹ. יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא לָמַד תּוֹרָה בְּנַעֲרוֹתָיו וּמִשְׁפָּחָה,
וּבִזְקֻנּוֹתָיו הוּא חוֹזֵר עָלֶיהָ, הָיוּ טוֹב אַחֲרִית דְּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ.
אָמַר לִיה עֲקִיבָא רַבָּךְ לֹא כָן אָמַר, אֲלֹא טוֹב אַחֲרִית דְּבָר
כְּשֶׁהוּא טוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ. וְכִי הָיָה מַעֲשֶׂה, אָבוּיָה אָבִי הָיָה
מְגֹדְלִי הַדּוֹר וּכְשָׁבָא לְמוֹלָנִי קָרָא לְכָל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם וְקָרָא
לִר' אֱלִיעֶזֶר וְלִר' יְהוֹשֻׁעַ עַמָּהָם, וּכְשֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ שְׂרוֹן אֱלוֹן
אֲמַרְיָן מִזְמוֹרִים וְאֵלִין אֲמַרְיָן ז"ל אֲלַפְבֵּתֵרִין. אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר
לִר' יְהוֹשֻׁעַ אֵלִין עָסִיק בְּדִידָהוֹן וְאַנֵּן לִית אֲנֵן עָסִיק בְּדִידָן.
הַתַּחֲלִילוֹ בַּתּוֹרָה וּמִן הַתּוֹרָה לְגַבִּיָּאִים וּמִן הַנְּבִיָּאִים לְפִתּוּבִים,
וְהָיוּ הַדְּבָרִים שֶׁמַּחֲזִין בְּנִתְיָנָתָן מְסִינִי וְהָאֵשׁ מְלַהֶטֶת
סְבִיבוֹתֶיהֶן. עָקַר נִתְיָנָתָן מְסִינִי נִתְּנוּ בְּאֵשׁ, שְׁנֵאֲמַר (דברים ז יא)
וְהָקֵר בַּעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם. אָמַר הוֹאִיל וְכֵן הוּא גְּדוֹל
כְּחֹה שֶׁל תּוֹרָה, הֵבֵן הָיָה אִם מִתְקִים לִי הָרִינִי נוֹתְנוּ לַתּוֹרָה.
וְעַל יְדֵי שֶׁלֹא הָיְתָה כּוֹנֵנָת מַחְשַׁבְתּוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם לֹא נִתְקַיְּמָה
בִּי תוֹרָתִי. וְמָה אַתָּ אֲמַרְתָּ. (איוב כח יז) לֹא יַעֲרַכְנָה זָהָב
וְזָכוּכִית. אָמַר לִיה וְאַתָּ מָה אֲמַרְתָּ בֵּיה. אָמַר לִיה ז"ל אֱלֹהֵי דְבָרִי**

עבר כד"א וכן נגזרו ועבר [מת"כ]. נפק לגביה. פי' פסק מן
הדרשה ונפק לגביה ללכת אחריו ללמוד תורה מפיו. ברך
שהכפיל לו את ממונו. ר"ל כל ממון שהיה לו מתחלה.
דלא תימא דשארית פליטה שנשארה לו הוסיף לו עליה
למשנה. ומ"מ מה שהיה לו
תחלה הוה יותר. אלא אחריתו
היה טוב מראשיתו שהיה לו
כפלים על כל ממונו. עקיבא
רבך לא היה אומר כן. כי זה
ל"צ למכתב כיון דהא בהדיא
כתיב ויהי לו ארבעה עשר אלף
צאן וגו'. ומתחלה כתיב ויהי
מקנהו שבעת אלפי צאן [יפ"ת].
בזכות תשובה ומעשים טובים
שהיה בידו מראשיתו. שמפני
שבחליו שינה את מעמו קצת
שקרא תגר אחר מדותיו של
הקב"ה הוצרך לתלות בזכות
שהיה לו מתחלה [יפ"ת]. ומה
אמרת תובן. פי' אלישע אמר
לר' מאיר ומה אמרת שוב בבית
המדרש. יש לך אדם שהוא
קונה סחורה בנערותו כו'. ר"ל
שאע"פ שבטבע הון אדם יקר
חרוץ בנערותו מפי מבזקנותו
שהוא עיף ויגע ולא תעשנה
ידיו חריצות. פעמים יפסיד
סחורת הנערות ותתקיים בידו
סחורת דזקנה. והכוונה בזה
שלא יתיאש אדם מן הרחמים
[יפ"ת]. שעושה מעשים רעים
בנערותו. שאע"פ שמהראוי
שהיו טובים בנערותו כמ"ש
אשרי ילדותנו שלא ביישה את
זקנתנו. מכל מקום פעמים שיתקן
בזקנותו מה שקלקל בנערותו
[יפ"ת]. שהוא למד תורה
בנערותו. שאף על פי שמהראוי
שיתקיים בידו התורה של
נערות כמ"ש הלומד ילד למה
הוא דומה לדיו כתובה על ניר
חדש. מכל מקום פעמים שמה
שילמוד בנערותו ישכח ממנו
ע"י שיתעסק בדברים אחרים.
ומה שילמוד בזקנותו יתקיים
בידו. ולפי' המקרא לדלעיל
מיניה הוה דבק דכתיב כי
העושק יהולל חכם [יפ"ת]. ועיין

מתנות כהונה

ואמרו מזמורים של הכל ואלו אמרו חרוזות לפי אלפא ביתא
שירות לפי המשקל. אי"ן כו'. אלו הם עוסקים בשלהם ונמה
הם רגילים ואמנו אין לנו עוסקים שכלנו. ה"ג מסיני נתנו
באש שנא. וה"ג במדבר קהלת נפסק טוב אמרת ויילקוט
קהלת ה"ג יומר נרוכה. שלא היתה כוונתו וכו'. אלא
לגדולה וכבוד כמו שנעשה לר' יהושע ור"א. ה"ג ומה את
אמרת בלא יערבנה כו'.

במה הויתא כו'. אלישע אמר לר"מ נאליז ענין הי"ם עוסק.
ה"ג מראשיתו אמר ליה ומה אמרת ביה א"ל ברך כו'.
וה"ג ילקוט קהלת. שהיו בידו כו'. מקום שנעטר. ה"ג
ניזושלמי נפק אין דורשין א"ל ומה את אמרת תובן. פי'
אלישע אמר לר"מ מה אמרת שוב ננית המדרש ל"ל וכו'.
עקיבא רבך גר'. וכי הוה כו'. נדלי הוה עונדל הכי
וכדמפרש ואזיל ויילקוט גר' וכן היה. שרון כו'. הממילא אלו

מסורת המדרש

לח קדושין ל"ט ע"ב. מולין קמ"ב ע"ב. תוספתא מולין סוף פרק י'.

ענף יוסף

פ"ד ד [ו] לעולם שכלו ארוך. וא"ת אכתי תקשי הא שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כדפריך בפ"ק דקדושין אך שם משני סולם רעוע הוי דקביע היזקא. ואפשר דגם הכא היה קביע היזקא.

ליקוטים

שדרשה ר' יעקב גרסי. ובפ"ק דקדושין מפרש דר' יעקב אית ליה שבר מצוות בהאי עלמא ליכא ומשמע ה"מ דמתני' דכל העושה מצוה אחת מביטין לו ומאריכין את ימיו ונזחל את הארץ ומתני' דאלו דברים שאדם עושה אותם אוכל פירותיהם בעו"ה וזקרון קיימת לעו"ב פליגי עליה דס"ל דשכר מצוות בהאי עלמא נמי איתיה וקשה אליבא דהני דמשמע להו טובה ואריכות ימים בעו"ה כפשוטו הך עובדא מאי מתרצי עלה ומיהו מכיון דהתם בעי תלמודא עלה דר' יעקב ודילמא מורהרר בע"ה הוה דכתיב למען תפוס את ישראל בלבם ומשני איהו נמי ה"ק אי ס"ד שכר מצוות בהאי עלמא אמאי לא אינן מצוה עליה כי היכי דלא לית לדי הרהור מצוין למימר דהני תנאי לא ס"ל להך סברא אלא דאע"ג דשכר מצוות בהאי עלמא מ"מ אין המצוה מנינה לאצולי מעבירה וה"נ אמרי' בפ' היה נוסל מצוה אגוני מנה מן היסורין אצולי לא מצליא מן החטא. למען יטב לך בעולם שכולו טוב. וא"ת אכתי תיקשי דהא שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן הא פריך לה בפ"ק דקדושין ומשני סולם רעוע הוה דקביע היזקא וכל היכא דקביע היזקא לא סמכין אגיסא וא"ת א"כ למה הוצרך לאוקמי למען יטב לך לעה"ב לימא שאני הכא דסולם רעוע הוה הא ל"ק דכשלא לינצל מנוק שלא יכא הוא דמצוין לתרוצי הכי אבל מה ששכרו אריכות ימים אפילו כסולם רעוע הייל ליעשות לו גם שלא יאבד שכרו דאי אפשר לקפח שכר המצוה מה שאין כן הצלת הנזק משלוחי מצוה שאין זה עיקר שכר המצוה אלא מילתא אנכ אורחא הוא שהם נשמרים מהנזקים (יפה ענין).

זהב מה צ"ל זכוכית דלא ס"ל שהוא אבן יקרה. להכי קאמר דאתא למימר דנוחין לאבדם כזכוכית פ"י שבקל משתברין [יפ"מ]. מה כלי זהב וזכוכית אם נשברו כו'. והוצרך להזכיר כלי זכוכית דאל"כ הוה אמרינן דזהב דנקט אינו אלא לענין חשיבותו שלא יערכנה [יפ"מ]. אם נשברו יש להם תקנה. להתיבין ולחזור ולעשות מהן כלי והא דקאמר לעיל דנוחין לאבדם ככלי זכוכית. לא שאין להם תקנה אלא שנפסדין לשעתן ואין כל כך מתקיימין [רש"י]. אף תלמיד חכם שאיבד משנתו יכול לחזור

אמר ליה חזור לך. אלישע אמר לרבי מאיר חזור מכאן לביתך ולא תלך יותר. מטלפי סוסי. דהוינא מני. ירושלמי שם. באתה האור. מן השמים. ירושלמי שם.

תורה שקשין לקנות ככלי זהב ונוחין לאבד כזכוכית. אמר ליה עקיבא רבך לא אמר כן, אלא מה פלי זהב וזכוכית אם נשברו יש להם תקנה, אף תלמיד חכם

שאבד משנתו יכול לחזור עליה. אמר ליה חזור לך. אמר ליה למה. אמר ליה עד כאן תחום שבת. אמר ליה מנן את ידע. אמר מטלפי סוסי שקבר הלך אלפים אמה. אמר ליה וכל הדא חקמתא אית בך ולית את חזר בך. אמר ליה לית בחילי. אמר ליה למה. אמר ליה רובב הייתי על הסוס ומטיל אחורי בית הכנסת ביום הכפורים שחל להיות בשבת, ושמעתי בת קול מצפצפת ואומרת (ירמיה ג יד) שובו בנים שובכים (מלאכי ג י) שובו אלי ואשובה אליכם, חוץ מאלישע בן אבויה שהיה יודע פחי ומרד פי. ומהיכן היה לו המעשה הזה. אמרו פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד ששעלה לראש הדקל [בשבת] ונטל האם על הכנים וירד בשלום, במוצאי שבת ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל הכנים ושלח את האם וירד והפישו נחש ומת, אמר פתיב (דברים כב ז) שלח תשלח את האם ואת הכנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, היכן טובו של זה והיכן אריכות ימים של זה. ולא ידע שדרשה ר' עקיבא בצבורא למען ייטב לך בעולם שפלו טוב והארכת ימים לעולם שפלו ארץ. ויש אומרים על ידי שראה לשונו של ר' יהודה הנחתום נתון בפי הפלג, אמר אם הלשון שנגע בתורה כל ימיו כך, לשון שאינו יודע ואינו נגע בתורה על אחת כמה וכמה. אמר אם כן לא מתן שקר לצדיקים, ולא תחית המתים. ויש אומרים על ידי שפשהיתה אמו מעפרת בו עברה על פתי עבודת כוכבים והריחה ונתנו לה מאותו המין ואכלה והיה מפעפע בכרסה בארסה של חכמה. לאחר ימים חלה אלישע בן אבויה. אתון ואמרין לר' מאיר אלישע רבך חולה. אזל לגביה, אמר ליה חזר בך. אמר ליה ועד כדון מקבלין. אמר ליה ולא פתיב (תהלים צ א) תשב אנוש עד דפא עד דכדוכה של נפש. באותה שעה בכה אלישע בן אבויה ומת. והיה ר' מאיר שמח ואמר דומה שמתוך תשובה נסתלק רבי. וכיון שקברוהו באתה האור לשרף את קברו.

עליה. דסד"א שכיון שפירש מן התורה היא מתרחקת ממנו עד"אם תעזבני יום יומים אעזבך. ולכן כשברצונו לחזור עליה לא יוכל לזכות בה כבתחלה. קמ"ל דע"י זריזותו וחפצו יפתחו לו עוד שערי הידיעה והזכרון. וכדאיתא בש"ר פ' ל"ג שנקרא התורה מורשה שלא יבוש לחזור לה [יפ"מ]. אמר ליה חזור לך. פ"י אלישע אמר לר' מאיר חזור בך לביתך. עד כן תחום שבת. אע"פ שהוא לא היה חושש לחטא. לא רצה שיצטער ר' מאיר כשירגיש שעבר התחום. אי נמי להראות חכמתו אמר כן. ומה שרבי מאיר מעצמו לא חש לזה אפשר שע"י שהיה להוט בפלפולו לא שת לבו עד"ב אהבתה תשנה תמיד [יפ"מ]. ואפשר דדרך לגלוג אמר לו כן ששיער כן בעקבות הסוס ולא היה עדיין תחום שבת. לית בחילי. איני בכחי וברשותי [מת"כ]. חוץ מאלישע בן אבויה. ואף דק"ל דאין דבר העומד בפני התשובה. י"ל דבת קול זו להכשילו ברוב חטאתיו היה. ע"ד משניא וגו' ומ"מ אילו יחב אל לבו ושב ורפא לו ובעת מותו נתן לב לזה [יפ"מ]. שהיה יודע כחי. שלמד תורה הרבה והפך קערה על פיה. ומהיכן היה לו המעשה הזה. שנשתנה לגרירותא דאע"ג דאמר לעיל מוחמת שלא היתה כוונת אבויה לש"ש. אי אפשר לומר שכשביל זה היה חוטא אלא ודאי חוטא מצד עצמו היה. אלא מה שלא הועילה תורתו להצילו מן החטא כלל הוא הטעם מפני שלא היה כוונת אבויה לש"ש וכמו שכתבתי לעיל [יפ"מ]. לא מתן שכר לצדיקים ולא תחית המתים. ר"ל דכי היכי שנמצא לדעתו שקר מתן שכר העולם הזה הכתוב בתורה. הכי נמי לדעתו שקר תחיית המתים אע"פ שכתוב בתורה [יפ"מ]. והיה מפעפע בכריסה כאריסה של חכמה כצ"ל. [א"א]. פ"י

כאדם של נחש וע"י זה נפסד מזנו והיה מתאוה לדבר עבירה. רבך חולה הוא ומסתכן כצ"ל. [א"א]. ועד כדון מקבלין. אם חוזרין בתשובה בשעה כזו שאין יכולת להרע עוד מתקבלין בתמיה [יפ"מ]. דכדוכה של נפש. כלו עד שמת.

מתנות כהונה

אמר ליה. אלישע לר"מ. חזור לך. לניתך. לית בחילי. אינו כריסה. פ"י כמו כאריסה פ"י ארם של נחש והוא לשון קצר. ועד נכמי ונכשמים. ומהיכן היה לו המעשה הזה. שנשתנה כדון. ועדיין אמר כל המעשים שעשימי תאמר מקבלין אותי אם לגרעומא כולי האי. ה"ג גירושלמי בכריסה כריסה של כו'.

הדפסה בראשונה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

מדרש רבה <מהדורת וגשל> - ה במדבר, רות מדרש רבה. תשס"א. עמוד מס: 604 הודפס ע"י אוצר החכמה

מסורת המדרש

זה לוקט משלי רמז מתק"ס.
זה לוקט כלל רמז מר"ו כל פעני.
זה סנהדרין סוף כ"ג ע"א.

חידושי הרש"ש

פ"ז ב ואחזי בה מלמד
שחגרה מתניה כוכב. עמ"כ.
ופירושו תמוה כי כן דרך
הלשון לנקבה נסתר כידוע
אף להמתחילים בחכמת
הדקדוק. ואולי כוונת
המדרש מדלא כתיב ואחזי
אותה ותאחז אותה כמו
שכתב לאחז את הארון
(ד"ה א' ל"ג).

חידושי הרד"ל

פ"ז א שנשתתתה שש שעות.
מן חצות הלילה עד הבוקר הוא
שש שעות. ורומז למ"ש בזהר
ורא (ק"ו) ובכ"מ שהנאולה היא
ברוא הוי"ו וזהו שנשתתתה וי"ו
שעות כלילה עד שתנאל (וי"ל
שכן כל פסוקי רות מתחילין
בוי"ו לבד ח' פסוקים כדאיתא
בילקוט כאן ע"ש) והוא רמז
ותשכב מרגלותיו שלשה פרקים
בכל רגל הרי ששה (ועמ"ש
בזהר פקודי ר"ג) ומאן דידע
כו דירבין עד רגליו יכול למגדע
(כו). ב מלמד שחגרה מתניה
כוכב. שלא נתנה המטפחת על
ראשה כאשר. אלא חגרה מתניה
כוכב (ולא חשש משום שמלת
גבר באותה שעה. משום שלא
ירגיש בה כו) ואפשר דרש כן
ואחזי בה. התאחז בה סביב טפח
(ויש לכוונה לענין מ"ש בכוונה
על אחז ישראל בגבורה ע"ש)
יש להסמיכו למקרא דחגרה
בעז מתניה ותאמץ וגו' וקרי ביה
בועז במקום בעוז וכדדרש כ"ב
ס"פ הקדומת קרא דגבר חכם
בעוז. ששה צדיקים כו. במד'
פ"ג.

ענף יוסף

פ"ז ב שחגרה מתניה כוכב.
ר"ל ותשם שתי קצות המטפחת
באזור והשנים הנותרים אחזה
בידה ובוועז מדר לתוכה. ובגבר
הזה דמנה לזכר האזור מתניו
ובחזק נאלשין.

ליקוטים

פ"ז ב שלא ירגיש בה בריה
גרסי. ופירושו שלא יודע כי באה
האשה שם ויחשדהו כדלעיל.
ובילקוט גרים שלא ירגיש בה א'
מן הכתובים ואינו נכון שהרי
אמרינו בסמוך שהיה מהלך עמ'
לשמרה מן הכתובים (יפה ענף).
ואחזי בה מלמד שחגרה
מתניה כוכב. פ"י סיפא דקרא
"ויבוא העיר" בלשון זכר. מפני
שחגרה מתניה כוכב. (ועמ"כ)
(עין חנוך).

גבר חכם בעוז וכו'. רוצה לומר קרי ביה בעוז.

פ"ז א שנשתתתה שש שעות כמנין הוי"ו ולא נגע בה
כצ"ל. [א"א]. פ"י שש שעות היה שוכבת למרגלותיו
והודיענו בזה שבחו של בעוז כי לא שעה ולא שתיים
כבש את יצרו לבלתי יגע בה
אלא שש שעות שלמות ולא
נגע בה. [למי אמר. דאין לומר
דלרות אמר דא"כ הול"ל אל
יודע כי באת הגורן (ת"ת)].
אמר ר' מאיר לכן ביתו אמר.
כי יודעים היו צדקתו וצדקתה
ולא יעלה על לבם מינא על
הרבר ואמנם רשבר"י לא ניהא
ליה בזה שאדרכה יהיה זה
הכנסת חשד בלבם. לכן אמר
שהיה כל אותו הלילה שטוח
על פניו בוכה ומתחנן שלא
יודע. ואל יודע הוא לשון תפלה
[אגיש]. ב שלא ירגיש בה
בכיה ותאחז בה מלמד שחגרה
מתניה כוכב כצ"ל. [א"א]. כי
המטפחת יש לה ד' פאות והיה
צריך שני בני אדם בד' ידות.
מ"מ חגרה מתניה כוכב לעשות
יותר ממה שבטבע הדבר
לעשות [והר"ש הלוי]. וכי יש
שדרכו של מלך. כלומר אם
פירושו שש שעות ממש קשה
איך דרכו של מלך [ושבועה היה
נשיאן לישא ולקדש לו אשה
בשש שעות. ואי פירושו שש
סאין שעות. קשה איך דרכה
של אשה להנשא בשש סאין
ואיך תוכל לישא משא כבדה
כוז [ובכמ' סנהדרין גרס בפירוש
לישא ששה סאין] ותירץ רבי
סימון בזכות וימד כו' כפ' חלק
א' [אלא רמז שעתידין ששה
בנים לצאת ממנה שמתברכין
בששה ברכות (ופירש"י דשש
גרענין נתן לה לסימון ורמז
שעתידין לצאת ששה בנים כו.
וגו' שלנו נראה שפירושו כך
שבאמת לא נתן לה רק ששה
גרענין ולא מחמת שהיה צר
עין ח"ו אלא כוונתו היה על רמז
הנ"ל ובדאי היא לא הבינה
הרמז. ומ"מ קבלה השש גרענין
לקדושין בסבר פנים יפות. לכן
זכתה שיקום בה זה הרמז.
ששה צדיקים וכ"ל אחד ואחד
מהן שש מדות. משום שכתוב

שכבי עד הפקר אם יגאלך טוב

יגאל. ור' חונניא אמר פתיב (משלי כד)
ה גבר חכם בעוז. [גבר חכם בעוז].
ואיש דעת מאמץ כח. שגזדרז על
יצרו בשבועה.

פרשה ז א [ג, יד] ותשכב מרגלותיו
עד הפקר. אמר ר' ברכיה בטרם
יכיר איש. בטרם פתיב, מלמד
שנשתתתה שש שעות כמנין
הוי"ו. ויאמר אל יודע פי כאה
האשה הגרן. למי אמר. אמר ר'
מאיר לכן ביתו. אמר ר' חונניא ור'
ירמיה בשם ר' שמואל בר ר'
יצחק כל אותו הלילה היה בעז
שטוח על פניו ואומר רבון
העולמים גלוי וידוע לפניך שלא
נגעתי בה, כן יהי רצון מלפניך אל
יודע פי כאה האשה הגרן ולא
יתחלל בי שם שמים.

ב [ג, טו] ויאמר הבי המטפחת
אשר עליך. הבה פתיב, מלמד
שהיה מדבר עמה בלשון זכר
שלא ירגיש בו בריה. ואחזי בה.
מלמד שחגרה מתניה כוכב. וימד
שש שעות וישת עליה. אמר ר'
סימון דרש בר קפרא בצפורי
מכאן יש דרכו של מלך לישא לו
אשה בשש שעות, או דרכה
של אשה להנשא בשש סאין.
אמר ר' יהודה בר ר' סימון בזכות

פ"ז א שש שעות כמנין הוי"ו. בילקוט כאן הגי'
שנשתתתה שוכבת מרגלותיו וי"ו שעות. וצריך חקירה
שהרי מפורש בחצי הלילה וא"כ היה לילה זו י"ב שעות
ולפי מ"ש לעיל פסוק ותאמר רות המואביה שעברו ג'
חדשים מתחלת קציר שעורים
עד סוף קציר חטים והיינו בחצי
תמוז שלא יתכן שתהיה אז
הלילה י"ב שעות והחצי ששה
שעות אפילו בא"י דשם הלילה
הקצרה לא יותר מח' שעות
ובהכרח לומר דחשיב גם מה
ששכבה קודם חצי הלילה או
דחשיב שעות זמניות. ב הבה
כתיב. ע"י מ"כ. הבה כולל זכר
ונקבה כמ"ש יהודה לתמר הבה
נא ואבואה אליך וכולל יחיד
ורבים כמ"ש הבה נבנה הבה
נרבה הבה נתחכמה. ואחזי בה
מלמד שחגרה. לשון הילקוט
כאן ואחזי בה ותאחז בה מלמד
שאחזה כוכב לשון אחיזה
משמע בחיזוק. של מלך לישא
לו אשה בשש שעות. פ"י
שבועה היה שופט ישראל נכד
נחשון נשיא יהודה והיה כמו
מלך ומ"ש לישא לו אשה
חלילה לומר שקידש אותה
בשעורים הללו כי איך יאמר
לטוב שהוא יגאל ויקח את רות
אלא הכוונה שמאחר שאמר ואם
לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי
הרי שהיה בדעתם בספק לישא
אותה א"כ איך יתן לה מתנה
קטנה כזו שש גרענין שעורים
ועוד יקשה מ"ש וימד איזה
מדידה בשש גרענין וכן וישת
עליה משמע שהיה משאוי שלא
יכול להשית בעצמה ואם
הכוונה שש סאין וכי דרכה של
אשה לישא שש סאין אלא שיש
בזה רמז שנתן לה שש גרענין
שעורים וגם מדד איזה מדה
שתהא יכולה לשאת ולהשית
עליה. ומ"ש וכי דרכה של אשה
להנשא בשש סאין נראה
דשיבוש הוא וצ"ל לישא שש
סאין.

וימד שש שעות וישת עליה, זכה ועמדו ממנה ששה
צדיקים וכל אחד ואחד בהן שש מדות. דוד, חזקיהו,
יאשיהו, חנניה מישאל ועזריה, דניאל, ומלך המשית. דוד,
וימד שש שעות וכתב שש שעות לכן דריש שתי פעמים שש ויפ"עו). {ששה צדיקים וכ"ל אחד מהם שש מדות.
כי דין נתניה לעני בגורן הוא קב שעורין כדתנן במס' פאה [פ"ח מ"ה] והוא דיהיב לה שש סאין וכל סאה הוא ששה
קבין הרי ששה ושלשים נתינות. וכנגד זה נתברך בששה בנים שנתברכו כל אחד בששה מדות ס"ה ששה ושלשים
(כך פי' הגאון תב"ש). חנניה מישאל ועזריה. שלש אלה חשיב להם אחד משום שמעלתן שוה מנאן כאחד [מת"כ].

מתנות כהונה

גבר חכם בעוז. קרי ביה בעוז. פ"ז א שנשתתתה שש
שעות. שש שעות הימה שוכבת למרגלותיו וזהו רמז של ו'
ימירא. וא"ל יתחלל בי שם שמים גרי. והיה אל יודע לשון
תפלה לאל חי. ב הבה כתיב. לרץ לומר שכן היה כמו
נפסרים שלש נפסרים שלפניו כתיב הכין וכן רגיס. ואחזי
בה וגו' גרי. ודייק סיפיה דקרא ותאחז בה ולא כתיב ותאחזה